

Za sklep zborovanja, ki je trajalo skoro dve uri, izpregovoril je gosp. dr. Ivan Tavčar, in, omenjajoč zasluge osnovalnega odbora, predlagal zahvalo temu odboru, osobito njegovemu načelniku gospodu svètniku Vencajzu. Temu se je soglasno pritrdilo in skupščina se je zaključila.

O zakonih in o pravni terminologiji v slovenščini.

Vprašanje o slovenskih zakonih in o slovenski pravni terminologiji je v tesni zvezi s slovenskim uradovanjem. Čim dalje prodira poslednje, tem preje je rešiti prvo. Ker so v slovenskih pravniki o nujnem tem vprašanji različni nazori, dovoljeno bodi pisatelju teh vrstic, da razodene in na razpravo postavi svoje misli. Vsestranska razprava o tem spada v društvo „Pravnik“, kateremu se bode neizogibno pečati s tem vprašanjem ter rešiti je. Te vrstice imajo torej namen, sprožiti razmišljanje o tej reči ter pripravljati na razpravo o njej v društvu.

Razdelimo vprašanje v dva dela:

I. Kakšni naj bodo slovenski prevodi zakonov v obče in po svoji terminologiji posebe?

II. Kdo naj jih izdaja?

V tem smo si jedini vsi, da je izdaja zakonov v slovenskem jeziku prepotrebna in nujna, ker brez prevodov je nemožno slovensko uradovanje, ali vsaj zelo težko. Znano pa je, da ni dobiti slovenskih zakonov in to najmanj poglobitvinih starejših zakonikov, ker tisti, ki so se sploh bili izdali v slovenskem jeziku, razprodani so, več drugih pa ali sploh ni bilo prirejenih v slovenskem jeziku, ali pa ne za prodajo. Pomagano bi bilo najnujnejši potrebi, če bi bili dobiti zakoni vsaj v oni slovenščini, v kateri so v prvič prišli na svetlo, čeravno je jezik ostarel in čeravno so bili prevodi napravljeni v času, od katerega sem je močno napredoval in se popolnil jezik. Toda ni ga menda slovenskega pravnika, kateri bi zagovarjal novo izdavanje v tej ostareli slovenščini. — Občna je marveč misel in želja, da se zakoni izdajo v jeziku, kakor je sedaj razvit in kakor živi v izobraženih Slovencih. Pri novih slovenskih zakonih tedaj ni le potrebno, da

se vanje vsprejmejo novi terminologijski izrazi, kakor se za prave spoznavajo in so se nekoliko že udomačili po slovenskem uradovanji, ampak treba je tudi, da se novim zakonom, kjer to kaže, dá nov zlog, vzet od razvitega denšnjega jezika.

Odprimo na pr. katero si bodi stran državljanskega zakonika, pa najdemo po paragrafih stavke, ne le nejuristu, ampak večkrat tudi juristu nedoumne, stavke, katere si pravoznanec še le raztolmači, če jih primerja s pravotnim nemškim besedilom. Tak je državljanski zakonik, dasi so pri njem sodelovali najboljši pravniki in jezikoslovci, kakor Miklošič, Cigale, dr. Dolenc, Luka Svetec, Jeriša in dr. Boljši je kazenski zakonik, čeravno prirejen od istih prelagateljev, to pa menda zato, ker mu je tvarina lažja. Trgovinski in meniški zakon izišla sta le v deželnih zakonikih. O jeziku teh dveh zakonov nimamo sodbe. V dobrem jeziku izišla sta novejša zakona in sicer zemljeknjižni in kazensko-pravdni red. Ta dva, če bi pošla, ponatisnila bi se lahko neizpremenjena.

Kdo pa naj popregleduje zakone, kdo naj jim dá novo terminologijo in nov zlog? S tem stopimo k drugemu zgoraj postavljenemu vprašanju. Tu pa so silno različni nazori slovenskih pravnikov.

Naj bolj kriva se nam vidi v tem oziru misel, da je kak posamezen jurist, a bil še tako izvrsten in veljaven, v to poklican ali upravičen. In to velja tako gledé terminologije, tako gledé jezika, ali kakor pravimo, glede zloga v obče. Uvaževati je tu treba, da se v uradnem zlogu in osobito v razsodbah vsake vrste rabijo večkrat reki iz zakona doslovno in sem ter tja je to celo neizogibno in zapovedano. Priznavamo, da se posreči tudi posamezniku, dati prevodu zakona boljši in pravilnejši zlog, toda „quo jure“ sme zahtevati tak od posameznika popregledan in čeprav neoporečno poboljšan jezik zakona, da se rabi pri uradovanji, če je različen od jezika, kakoršen se nahaja v dosedanjih prevodih, ki so prirejeni pod državno avtoriteto?

Znano je, da je velezaslužni urednik slovenskega državnega zakonika, vladni svètnik gosp. Matej Cigale popregledal državljanski zakonik in da se sedaj razpravlja s pravosodnim

ministerstvom glede tiskanja novega prevoda. Če gosp. Cigale popregleda in če ministerstvo naroči državni tiskarni tiskanje, imel bode novi zakon gotovo oblastveno veljavo. Tako pa ne bode, in o tem ni dvojbe, če se popregled in tisek zvršita na drug način. Tudi nam je znano, da drugi slovenski pravniki posamič popregledujejo slovenske prevode zakonov. Naj se ne misli, da ni vse hvale vredno to prizadevanje, ker se bode itak moralo delo izročiti poedincem vsaj v partijah, če tudi se stvar tako zvrši, kakor bi radi mi priporočali. Vendar nastane vprašanje: kaj naj velja tedaj, če se, recimo, izdasta državljanska zakonika in to tisti, ki ga priredi gosp. Cigale, a tiska državna tiskarnica, potem pa tisti prevod, ki ga je popregledal in kjer bodi tiskati dal kedo drugi? Katere izdaje naj se držimo, katera naj se uporablja pri navedbah zakonov? Smelo rečemo, da ne bode stavek stavku enak, če ta delavca ne vesta drug za drugega, in — to ima največji pomen — različni bodo tudi terminologijski izrazi. Potem pa, kako težko ustreže posameznik vsem! Da, če se tudi stvar uravna po kaki enketi, nekako zborni, kritikoval in v nič deval jo bode marsikedo! Gospod Cigale, ki nam je ustvaril, skoro bi rekel, vso terminologijo, on, ki po virih in poleg svojih slovanskih tovarišev ter brez dvojbe tudi sporazumljen z njimi deluje pri državnem zakoniku, prijavil je prošlo leto v „Slov. Pravniku“ nekoliko odlomkov iz svojega popregledanega državljanskega zakonika — ali, kako različne misli smo čitali o tem v imenovanem listu! Velecenjeni urednik državnega zakonika se je torej lahko sam uveril, kako težko je ustreči vsem. Toliko izkušeni mož ima dovolj zatajevanja, in mi se ne dvojimo, da on prepušča besedo rad drugim slovenskim pravnikom, pa tudi upamo, da bode rad dal priliko društvu „Pravnik“, da naj ž njim zajedno deluje. Silno vpliva pri razvijanju uradnega jezika praksa in že v tej mali dobi, odkar se uraduje sem ter tja slovenski, ustanovili so se in udomačili izrazi, kateri utegnejo biti nepoznati onemu, ki ne stoji v praksi. Vrhu tega vplivajo na jezik zakonov deželna zakonodavstva, a uredništva deželnih zakonikov niso v nikaki zvezi, niti med seboj niti z urednikom državnega zakonika.

Predno nasvetujemo svoje, omenimo naj, kako se je pravna terminologija uredila v Čehih.

Pri višjem sodišči v Pragi sestavil se je sam po sebi odsek nadsvetnikov, pomnožen z odvetniki, beležniki ter jezikoslovci. Pravniki so med-se razdelili stvarino ter vsak sebi o njej poročali v celem odseku. Iz tega posvetovanja nastala je knjiga, ki je izišla pri Zeidlerju v Pragi.¹⁾ Slovencem lahko služi na marsikatero stran, zlasti pa pri sestavljanji terminologije, da jim ne bode treba šele pregledovati vsakega zakona posebe. V čeških pravnih krogih pa ima delo tega in tacega odseka toliko veljave, da se povsod brez ugovora poslužujejo te terminologije, in sicer tembolj, ker se je delo vršilo „sub auspiciis“ predsednika višjega deželnega sodišča v Pragi. Gledé zakonov samih so Čehi na boljšem. Njim jih prvič ne manka, potem pa imajo boljši in celo uporaben jezik; saj češki ima svojo slavno zgodovino, slovenski pa je nima.

Kako so si pomagali Hrvatje, nam sicer ni znano, a gotovo jim ne zadostujejo za izključljivo hrvatsko uradovanje termini, nahajajoči se v oni nemški-srbski-hrvatski-slovenski zbirki, ki je izišla v državni tiskarni²⁾ leta 1853.

Da bi se pri nas stvar uredila na takšen način, kakor v Čehih, z nekako višjesodno avtoriteto, na to ni misliti. Če bi

¹⁾ „Deutsch-böhmische juridische Terminologie, zusammengestellt von einigen Mitgliedern des k. k. böhm. Oberlandesgerichtes. Prag, 1887, Verleger Josef Zeidler“. Mala knjižica v obliki Manz'ove izdaje zakonov, obsega 379 strani ter ima v sebi tudi za slovenskega pravnika mnogo zanimivega.

²⁾ Hrvatom res ne zadostuje „Juridisch-politische Terminologie“, a noveje knjige za strokovno terminologijo nimajo. Kako opasen da je ta položaj, čutil je najbolje Bogišić, ko je pri kodifikaciji črnogorskega imovinskega zakonika moral iskati terminov, da je zadostil glavnemu načelu, ki ga je vodilo v tem oziru: „ako zakonodavac želi, da bude razumljiv narodu, valja da se i služi njegovim jezikom . . . obće pravilo u odredjivanju termina treba da bude: čvrsto se držati narodnoga živog jezika; a kad je neminovna potreba odstupiti od toga, onda se čvrsto držati njegova duha.“ Bogišić napravljaj je v tem oziru temeljite studije in njih plod je objavil v članku „Stručno nazivlje u zakonima“ (natisnenem v „Poroti“ l. 1880., broj 15. in 16.) ter v govoru „Tehnički termini u zakonodavstvu“, katerega je imel dné 13. januarja 1887 v filološkem društvu v Petrogradu. Posebno le-tá govor, ki sta ga priobčila „Branič“ v 19. številki l. 1887. ter „Mjesečnik“ v prvi številki l. 1888., in ki so v njem izražena načela, uvaževal naj bi vsak slovenski pravnik, ki se peča z določevanjem pravne terminologije.

se pa celo privatno napravila nova izdaja, ne smela bi po našem mnenju biti izpremenjena. Saj vidimo, da na pr. tudi Manzova izdaja, ki je skoraj zakonik zase, — kar v njem stoji, to velja — ima zakone neizpremenjene, čeravno je jezik silno ostarel, na pr. v občnem sodnem redu.

Slovenecem bode treba torej gledati, če hočejo ustreči svoji želji in potrebi, da preskrbé svojim zakonom avtoritativno veljavo.

V „Slov. Nar.“ dné 1. in 2. maja p. l. je gospod „P.“ dokazoval in iz naredeb dokazal, da je države same, oziroma pravosodne uprave skrb, da se zakoni dobivajo v vseh avstrijskih jezikih, torej tudi v slovenščini. To drugače tudi biti ne more. Tisti razlogi, kateri so državno upravo vodili pri prvem izdanju, tisti jo silijo k drugemu izdanju, ker so zakoni pošli. Toda ona bi izdala prevode zakonov neizpremenjene. Ker pa Slovenci želimo popregledanih zakonov in ker ni dokaj upanja, da bi nam državna uprava storila to uslugo, menimo, da je društvo „Pravnik“ v prvi vrsti poklicano in dolžno, lotiti se dela.

Po našem mnenju bi kazalo, da izvoli društvo „Pravnik“ odsek s kakimi 10 do 15 članovi, — razpravljati o tem na društvenih shodih zdi se nam stvari malo prikladno — da se v tisti odsek pokličejo jezikoslovci, da odsek stopi v zvezo z urednikom državnega zakonika vlad. svet. gosp. M. Cigaletom ter da za trdno priredi terminologijo in popregleda zakone. Delo bode težavno in dolgotrajno, toda tako prirejeni zakoni bi lahko šli posamič, kakor bi bili dogotovljeni, v tiskanje in sicer pod pokroviteljstvom pravosodne uprave v državni tiskarni.

Društvo „Pravnik“ pa, predno se tega loti, moralo bi obrniti se na pravosodno ministerstvo in razložiti mu razmere; ne dvojimo se, da rešitev take vloge bode ugodna stvari. Kadar imamo pod državno avtoriteto izdane popregledane prevode zakonikov, potem se lahko priredi priročna izdaja z novelami, ki so itak po večjem iz novejšé dobe ter tako v boljšem jeziku, in eventualno z razsodbami najvišjega sodišča. To bi bilo jako zaslužno zasobno podjetje in narodni zavodi, bodi že Družba sv. Mohora, kakor nasvetuje v 12. št. Slov. Pravnika ex 1888 Dr. A. M., ali bodi „Narodna Tiskarna“, kakor se tudi namerava, zvršili bi z natisom takega dela narodno dejanje ter bi ne imeli pri tem izgube.

Dr. F.